

אל גזע זית / בטוח וחמים. / לב מטורף השמש" (ע' 20). מאחרי השיר מורגש שקיים בסיס ממשי של אסוציאציות אישיות; אין הוא בבחינת אוסף דימויים סתם. ובכל-זאת קשה לעקוב, קשה לעבור לאורך ולעומק יד-ביד עם המשוררת בלי להחמיץ ניואנסים.

כוחם של השירים בעצמת המרירות, בכוח השירי, הלשוני והאסוציאטיבי—והם נושאים בתוכם גם את כשלונם. אתה רואה את המערבולת, רואה את הזרימה והגעש, את המים העכורים ועירבוב הערכים, את ההיולי והנואש—ובכל-זאת אתה תופס את הדברים בדרך השכל בעיקר.

עץ נעמי

"אתה בחממה אבל אני צופה / במחזה מן החוץ / מן המקום שאנקדוטות הופכות / את העולם לים של דמעות" (ע' 31). זהו, למעשה, המקום שממנו נכתבים כל השירים בקובץ הזעיר. תהליך של צילום נוף אנושי יומיומי, חילוני, לפרטיו האפורים ביותר, ופיתוח התשליל של הצילום בעדשה אישית ציגנית, חדת-לשון ודמיון. כמעט כל השירים פותחים בצילום: "בין צרעה ואשתאול בשעה של שקיעה / דמות אשה עירומה כמו עץ עירום / בתחילתו של סתיו אדום" (ע' 6); "בחוץ נובח כלב / יש שלכת ועלים צהובים טסים לגור בה. / בפנים, זכר ונקבה עומדים" (ע' 7); "אשה זרקה סיגריה" (ע' 10), וכדומה.

מעניין תהליך הפיתוח והעיבוד של ה"צי-לומים". שושנה רוזנברג נוטלת מן הצילום איכות מסוימת שלו, פרט ממשי או גלמי, מופשט או מוחשי ומוליכתו בתוך השיר כולו בתהפוכות שונות עד למיצוי—פעמים מטורף במתכוון—של הפרט והפיכתו לסמל, לתשליל של עצמו. כך בשיר "זונה עתיקה" (ע' 10): "אשה זרקה סיגריה. / אשה לא כיפתה האש. / אחר-כך דעכה הלהבה לאט-

(ז) "וידעתי כי מעולם לא פגשני, / כי מעולם עמי לא היה. / רק כרסי נותרה נפוחה" (ע' 27).

רבקה מרים, שהיתה ילדה-אשה, שהיו בה ערכים רבים אחרים (מוטיבים לאומיים, השואה, המשפחה והמסורת), מתגלה בספר זה כאשה בעיקר. למעלה מזה: כמשוררת.

פעמון סגור

שירה בוטה, מרה, מורכבת. השירים עשויים פרודות-פרודות של תחושות, ערכים, תיאורים—ושלילתם עד-אבסורדום. אפילו עד שלילת האכזבה עצמה: "אם אצעק עתה / ישדר האוויר / דממה אל דממה" (ע' 31).

מהרכב השירים כיחידות ועד הרכב כל דימוי או שורה עושה המשוררת שימוש בכואב ובמכאיב, בדוקר, בפולח, באטום, בבוהה. מערכת עקיבה של שלילת כל התכונות בעלות-המשמעות של הקיים ושל הקיום האנושי. קישור עקיב של קיר אל טחב, של חלון אל זיו; הבולבול מקונן, הכדור אבוד, האדמה מרה, אפילו ירושלים "כספינה על עגנה מתנועעת" (ע' 44).

התפילה והציפייה גם הן אשליה, משחק חסר-תקוה, הולכת-שולל עצמית: "ציפרנים / עוד צומחות מן השקט / אל תוך הציפיה / והאור כורע / על מפתני העיר / כעיר פושט-יד" (ע' 62).

ההאצלות הן מן האדם אל הטבע: "גדם אחרי הכריתה—/ מי זוכר עונות האילן החי? / מי יעז לנבא תחיית ענפיו?" (ע' 36).

האור נבלם "טרם שחר" — — —

קשה הקריאה בשיריה של עליזה נהור. קשה גם בשל הנבואה המרה, המיסרת, גם בשל המורכבות של השירים. המעברים מאסור-ציאציה אחת לחברתה—כמוהם כתחושות עצמן—שרירותיים למראית-עין, פועלים בדינאמיקה חזקה ופנימית שלא תמיד אפשר להתחקות אחריה: "לפני. / תמיד לפני / כיולדה של אין / המסמיכה גופה המעונה /

* שושנה רוזנברג: עץ נעמי (שירים); "עקד", 1973; 31 עמ'.

* עליזה נהור: פעמון סגור (שירים); עם עובד, 1972; 75 עמ'.